

Το θέμα του χρέους, της ηθικής
στάσης του πνευματικού ανθρώπου
Εδώ: από κοινωνική σκοπιά -
ο αξιοπρεπής τρόπος συμπεριφοράς

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Όσο μπορείς

Ο ποιητής καταγγέλλει την περι-
φρόνηση των πνευματικών αξιών,
την ομοιομορφία των συμπεριφορών,
την φθορά των ανθρωπίνων σχέσεων

Οι παλαιότητες που απευθύνει ο Κ.Π. Καβάφης αναφέρονται τόσο στον εαυτό του όσο και σε κάθε απο-
δέκτη του ποιήματος και υποδεικνύουν μια ηθική στάση και μια μετρημένη κοινωνική ζωή. Το ποίημα
γράφτηκε το 1913.

Κι αν δεν μπορείς να κάμεις την ζωή σου όπως την θέλεις,
τούτο προσπάθησε τουλάχιστον
όσο μπορείς: μην την εξευτελίζεις
μες στην πολλή συνάφεια του κόσμου,
μες στες πολλές κινήσεις κι ομιλίες.

Ο κίνδυνος του ευτελισμού από
τις ανούσιες συναναστροφές

Ενεργητικές τροπικές μτχ
υποκ: εσύ

Αντικ: την (τη ζωή σου)
παράταξη σημασιολογικά
όμοιων μετοχών:
παραστατικότητα της κατηφορικής
πορείας - συνεχούς ευτελισμού

Μην την εξευτελίζεις πηαίνοντάς την,
γυρίζοντας συχνά κι εκθέτοντάς την
στων σχέσεων και των συναναστροφών
την καθημερινήν ανοησία,
ως που να γίνει σα μια ξένη φορτική.

Η αλλοτρίωση ως συνέπεια του
ευτελισμού

: κίνδυνος της αλλοτρίωσης, της αποξένωσης του ανθρώπου
από τον εαυτό του και το κοινωνικό του περιβάλλον, απώλεια

Κ.Π. Καβάφης, Ποιήματα, τόμ. 1, Έκταρος
της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας και της προσωπικής του αξίας

ω

Σύγχρονες κοινωνικές εκδηλώσεις
κοινοτοπίας, επιφανειακή ευγένεια,
υποκρισία, χαμηλό επίπεδο
συζητήσεων.

Αντώνης Απέργης, *En tō μηνί Athō*

Πνευματική καλλιέργεια, σωστές
επιλογές στις κοινωνικές
συναναστροφές, δημιουργική ζωή

Ο ποιητής συμμετέχει (συμβουλές, β' πρόσωπο) - Ο κοινωνικός [121] χώρος αποτυπώνεται αρνητικά μέσα από την οπτική του ποιητή. Η
σχέση ατόμου - έξω κόσμου βρίσκεται σε διάσταση. Ο χώρος χαρακτηρίζεται από ομοιομορφία απόψεων και συμπεριφορών, ρηχότητα,
ανοησία. Από τη μία το σκεπτόμενο άτομο απέναντι στη μάζα (εκλεκτική, αριστοκρατική αντίληψη)

Υφος χαμηλόφωνο, παραινετικό

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1 Ποιες προσπάθειες θα πρέπει να καταβάλει ο άνθρωπος, για να υπερασπιστεί την προσωπική ελευθερία και την αξιοπρέπεία του; Συσχετίστε την απάντησή σας με τον τίτλο του ποιήματος.
- 2 Καταγράψτε τις μετοχές και εξηγήστε τη γραμματική και σημασιολογική λειτουργία τους στο ποίημα.
- 3 Ποιον κίνδυνο επισημαίνει ο ποιητής στον τελευταίο στίχο; Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι ο κίνδυνος αυτός μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά;
- 4 Ποιες κοινωνικές εκδηλώσεις μπορούν, σύμφωνα με τον ποιητή, να ευτελίσουν τη ζωή του ατόμου; Γράψτε, αν θέλετε, ένα σύγχρονό σας παράδειγμα.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Με αφορμή τις διδακτικές ενότητες για τα ατομικά δικαιώματα και τις κοινωνικές υποχρεώσεις, συζητήστε με τον καθηγητή της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής τις παραινήσεις που απευθύνει ο Καβάφης. Αναφερθείτε ιδίως στους κινδύνους που διατρέχουν οι νέοι της ηλικίας σας από την έλλειψη μέτρου και την υπερβολή που χαρακτηρίζει τη σημερινή εποχή.

Η Αλεξάνδρεια στις αρχές του αιώνα (Αρχείο Ε.Λ.Ι.Α.)

Βασική ιδέα: η σχετικότητα της ανθρώπινης γνώσης που δεν μπορεί να συλλαβει τους ρυθμούς της ιστορίας και τη μεταβλητότητα των ανθρωπίνων πραγμάτων. Η ιδέα στηρίζεται στους αντιθετικούς άξονες: γνώση-άγνοια, ακμή-παρακμή.

Σκηνικός μονόλογος, ο ομιλητής σε α΄ πληθυντικό πρόσωπο, μιλάει από την οπτική γωνία της εποχής του και της γνώσης για όσα ακολούθησαν. Ο λόγος έχει τη μορφή πανηγυρικού.

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Στα 200 π.Χ.

Το ποίημα «Στα 200 π.Χ.» είναι το προτελευταίο που δημοσίευσε ο Κ.Π. Καβάφης (1931) και φανερώνει την ειδική σχέση του ποιητή με την ιστορία. Πρόκειται για έναν φανταστικό μονόλογο ενός Έλληνα ο οποίος ζει στα 200 π.Χ. στις περιοχές του «νέου» κόσμου που σχηματίστηκε από τις εκστρατείες του Μ. Αλεξάνδρου. Ο ομιλητής διαβάζει αρχικά την επιγραφή που συνόδευε τα λάφυρα από τη μάχη του Γρανικού, τα οποία αφιέρωσε ο Μ. Αλέξανδρος στον Παρθενώνα: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΛΗΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ ΤΩΝ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΩΝ. Στη συνέχεια κάνει μια επισκόπηση των ιστορικών γεγονότων που συντελέστηκαν πριν από 130 χρόνια, σχολιάζοντας ειρωνικά την άρνηση των Λακεδαιμονίων να συμμετάσχουν στη λαμπρή πανελλήνια εκστρατεία εναντίον των Περσών, με τη δικαιολογία ότι η σπαρτιατική παράδοση τους εμπόδιζε να πάρουν μέρος σε εκστρατεία στην οποία δεν ήταν οι ίδιοι αρχηγοί.

«Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων—»

Μπορούμε κάλλιστα να φανταστούμε πως θ' αδιαφόρησαν παντάπασι* στην Σπάρτη για την επιγραφήν αυτή. «Πλην Λακεδαιμονίων», μα φυσικά. Δεν ήσαν οι Σπαρτιάται για να τους οδηγούν και για να τους προστάζουν σαν πολυτίμους υπηρέτας. Άλλωστε μια πανελλήνια εκστρατεία χωρίς Σπαρτιάτη βασιλέα γι' αρχηγό δεν θα τους φαίνονταν πολλής περιωπής.* Α βεβαιότατα «πλην Λακεδαιμονίων».

Είναι κι αυτή μια στάσις. Νιώθεται.*

Έτσι, πλην Λακεδαιμονίων στον Γρανικό· και στην Ισόσ μετά· και στην τελειωτική την μάχη, όπου εσαρώθη* ο φοβερός στρατός που στ' Αρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι: που απ' τ' Αρβηλα ξεκίνησε για νίκην, κι εσαρώθη.

Η άρνηση της συμμετοχής των Σπαρτιατών στην εκστρατεία ως αποτέλεσμα της νοοτροπίας τους

Οι λαμπρές νίκες της εκστρατείας και η δημιουργία του νέου ελληνικού κόσμου

Αρνητικός σχολιασμός: συγκατάβαση, ειρωνεία, περιφρόνηση

* παντάπασι: εντελώς * περιωπή: σπουδαιότητα * νιώθεται: μπορεί να γίνει κατανοητή, εξηγείται * εσαρώθη: διαλύθηκε, εξοντώθηκε

Δύο χρονικά επίπεδα: αυτό της εποχής του Αλεξάνδρου και αυτό του ομιλητή. Υπάρχει όμως και ένα τρίτο επίπεδο, αυτό της εποχής του ποιητή. Τελικά μέσω της χρονολογίας του τίτλου υποδηλώνεται ειρωνικά η σχετικότητα της αξιολόγησης του ομιλητή.

Η ΝΕΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ (1880-1922)

(ο ομιλητής δεν μπόρεσε να προβλέψει τη δυναμική των Ρωμαίων [τραγική ειρωνεία])

Επίθετα: συσώρευση, ύφος ρητορικό, πομπώδες, ειρωνεία έπαρση ομιλητή

Επίθετα: χωρίς συσώρευση, αντικειμενικότητα

Ένας τεράστιος χώρος: ο οικουμενικός χαρακτήρας του πολιτισμού σε αντίθεση με τον τοπικισμό των Σπαρτιατών.

Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία
την νικηφόρα, την περιλαμπρη,
την περιάλλητη, την δοξασμένη
ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά,
την **απαράμιλλη***: βγήκαμ' εμείς·
ελληνικός καινούριος κόσμος, **μέγας**.

Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς,
οι Σελευκείς, κι **οι πολυάριθμοι**
επίλοιποι* Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας,
κι οι εν Μηδία, κι οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι.
Με τες εκτεταμένες επικράτειες*,
με την ποικίλη δράση των **στοχαστικών** προσαρμογών.*
Και την Κοινήν Ελληνική Λαλιά*
ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα! **περιφρόνηση**

Κ.Π. Καβάφης, *Ποήματα*, τόμ. 2, Ίκαρος

* **απαράμιλλη**: ασυναγώνιστη * **επίλοιπος**: υπόλοιπος * **εκτεταμένες επικράτειες... των στοχαστικών προσαρμογών**: οι στίχοι αναφέρονται στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν με τη δημιουργία των μεγάλων ελληνιστικών βασιλείων και την ανάμιξη των πολιτισμών, μέσα στις οποίες, στοχαστικά, αναπροσαρμόστηκε ο νέος ελληνικός κόσμος * **Κοινή Ελληνική Λαλιά**: η ελληνική γλώσσα που καθιερώθηκε και διαδόθηκε στις χώρες της Ανατολής

1. Μάχες, δημιουργία ενός καινούριου κόσμου νέες συνθήκες, ανάμειξη πολιτισμών, ελληνιστική κοινή

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1 Πώς παρουσιάζει ο ομιλητής την πανελλήνια εκστρατεία; Ποια επιτεύγματά της αξιολογεί ως σημαντικότερα και γιατί;
- 2 Γιατί οι Λακεδαιμόνιοι απουσίαζαν από την πανελλήνια εκστρατεία και πώς σχολιάζει, 130 χρόνια μετά, τη στάση τους αυτή ο ομιλητής;
- 3 Πόσα και ποια χρονικά επίπεδα διακρίνονται στο ποίημα;
- 4 Βρείτε τα επίθετα και εξετάστε τη λειτουργία που έχουν στο ποίημα.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Βρείτε στοιχεία για τις ιστορικές περιόδους στις οποίες αναφέρεται το ποίημα, από το βιβλίο της Ιστορίας της Α' Γυμνασίου ή εγκυκλοπαίδειες. Μελετήστε πώς αξιοποιεί ο Καβάφης τις ιστορικές πηγές, ποιες πληροφορίες δηλαδή επιλέγει, με ποιον τρόπο χειρίζεται το ιστορικό υλικό και τι τον ενδιαφέρει περισσότερο να αναδείξει στο ποίημά του.

Υφος πεζολογικό (α' μέρος - αντιποιητικές λέξεις), ρητορικό (β' μέρος), ειρωνικό (ανάμειξη στοιχείων ομιλουμένης-με λόγιες εκφράσεις)